

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ В ЛІСОВОМУ, ВОДНОМУ ТА СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ

Резюме для політиків

Місія WWF - зупинити деградацію природних систем планети та побудувати майбутнє, у якому людина житиме в гармонії з природою. Цього можна досягнути шляхом збереження біорізноманіття планети, раціонального використання природних ресурсів, зменшення забруднення та марнотратного споживання.

ПРО ПРОЄКТ INSURE

Проект **INSURE: movIng Nature baSed climate solutions into Ukraine's Reform agEnda** (запровадження кліматичних природоорієнтованих рішень в Порядок денний реформ в Україні) спрямований на покращення знань та розбудову спроможності органів державної влади та широкої спільноти зацікавлених осіб, включаючи громадські організації, у сфері впровадження природоорієнтованих рішень для адаптації до зміни клімату лісового, водного та сільського господарства. WWF-Україна у співпраці з WWF Східної та Центральної Європи, WWF Швеції та WWF Польщі розпочав реалізацію проекту влітку 2021 року, за фінансової підтримки Швеції.

З початком війни цілі проекту розширилися та включають пошук ефективних природоорієнтованих рішень для відновлення України після війни.

Серед напрацювань проєкту:

- ▶ візія “кліматично-розумного” розвитку України та політичні рекомендації щодо впровадження природоорієнтованих рішень у порядок денний реформ;
- ▶ перша україномовна Платформа природоорієнтованих рішень - вебсайт, який є джерелом корисної інформації, методології та прикладів рішень для тих, хто створює стратегічні плани та впроваджує природоорієнтовані рішення в життя;
- ▶ молодіжна лідерська програма і відкритий навчальний курс, спрямовані надихнути, залучити й озброїти молодь знаннями, прикладами природоорієнтованих рішень та схемами для подальших природоохоронних дій;
- ▶ програма малих грантів, організована для поширення знань та об'єднання громадських організацій і органів місцевої влади, і включення природоорієнтованих рішень у стратегічні плани розвитку та плани відновлення місцевих громад.

ВСТУП ТА КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ

Україна декларувала скорочення викидів на 65% до 2030 року та досягнення кліматичної нейтральності до 2060 року. Серед шляхів досягнення цих цілей поширення ресурсозберігаючих технологій обробітку земель, “кліматично розумного” сільського та лісового господарства, розвиток органічного виробництва, охорона річок і водойм; збереження біорізноманіття.

Країна вже зіштовхнулася з явищами, пов'язаними зі швидкою зміною клімату.

З початком війни кліматичні цілі відійшли на другий план, натомість гуманітарні запити та відновлення економіки потребують нагального вирішення. Але відновлення довкілля є так само важливим. Масштабні руйнування населених пунктів та їхньої інфраструктури, сотні тисяч гектарів спалених лісів та полів, забруднені воєнними діями водойми та ґрунти призводять до економічних втрат та додаткових викидів парникових газів та зменшення стійкості до зміни клімату.

Природоорієнтовані кліматичні рішення можуть сприяти відновленню довкілля, зв'язуванню вуглецю у біомасі, і слугувати основою для сталого розвитку. Зокрема, природоорієнтовані рішення є частиною лісового, водного і сільського господарства, що є хорошою причиною наголошення на їх важливості в стратегії відновлення країни та відповідних донорських програмах.

WWF-Україна закликає об'єднати зусилля для:

- ▶ відбудові України працюючи разом з природою, а не проти неї;
- ▶ досягнення кліматичних цілей та цілей сталого розвитку;
- ▶ зменшення негативного впливу війни на природні екосистеми на тлі зміни клімату;
- ▶ створення фінансових стимулів для дружніх до природи практик;
- ▶ підтримки розвитку людського капіталу, української науки та освіти;
- ▶ створення справедливого та інклюзивного суспільства.

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ

“Природоорієнтовані рішення (nature-based solutions) – дії, спрямовані на захист, збереження, відновлення, стале використання і управління природними або зміненими наземними, прісноводними, прибережними та морськими екосистемами, які в ефективний і адаптивний спосіб сприяють вирішенню соціальних, економічних і екологічних викликів. Природоорієнтовані рішення впливають на добробут людей, послуги екосистем і їхню стійкість, а також мають переваги для біорізноманіття”. Це визначення схвалене на 5-й сесії Асамблеї ООН з навколишнього середовища (UNEA) у березні цього (2022) року як результат

розуміння потенціалу природоорієнтованих рішень для досягнення цілей міжнародних конвенцій та угод, направлених на сталий розвиток та охорону природи. Цьому сприяли висновки міжнародних природоохоронних органів та організацій, у тому числі Міжурядової науково-політичної платформи з оцінки біорізноманіття та екосистемних послуг (IPBES) та Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату (IPCC), де підкреслена взаємозалежність між втратою біорізноманіття, забрудненням довкілля, зміною клімату, опустелюванням та деградацією земель з добробутом та здоров'ям людей.

Природоорієнтовані рішення – підхід, який вже включений до політичних документів Європейського Союзу і відповідних програм фінансування. Єврокомісія визначає природоорієнтовані рішення як «рішення, які надихаються та підтримуються природою, є економічно ефективними, забезпечують екологічні, соціальні та економічні переваги і допомагають створити стійкість.

Такі рішення впливають на різноманіття природи та природних особливостей, а також на процеси в містах, ландшафти, морські пейзажі за допомогою ресурсоефективних та системних втручань, адаптованих до місцевих умов. Природоорієнтовані рішення повинні приносити користь біорізноманіттю та підтримувати збереження екосистемних послуг».

Міжнародний союз охорони природи (IUCN) розробив стандарт, який визначає, що природоорієнтоване рішення:

- ▶ ефективно розв'язує певну суспільну проблему;
- ▶ є комплексним та враховує взаємопов'язаність екосистем та соціоекономічної діяльності на різних рівнях;
- ▶ сприяє збереженню та відновленню біорізноманіття і цілісності екосистем;
- ▶ має бути економічно доцільними;
- ▶ відбувається в інклюзивний та прозорий спосіб і сприяє розширенню прав та можливостей усіх зацікавлених сторін;
- ▶ враховує баланс компромісів між досягненням основної цілі(ей) та інших інтересів важливих для суспільства;
- ▶ впровадження та управління є адаптивним, базується на наукових даних та супроводжується постійним навчанням;
- ▶ є стійким в довгостроковій перспективі та впроваджується у відповідному юридичному полі, що сприяє його інтеграції в державну політику.

Природоорієнтовані рішення – нове поняття для України, яке жодного разу не згадується в національному законодавстві як термін, але, як концепція, вже присутнє у політичному полі та застосовується на практиці. Наприклад, у переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, є низка заходів, що за змістом відповідають таким природоорієнтованим рішенням як ренатуралізація річок, агроекологічні практики, відновлення пасовищ, лісомеліорація тощо.

Наразі бізнес та органи влади не приділяють достатньо уваги заходам, зазначеним в національному законодавстві як природоохоронні. І насамперед через необізнаність у їх користі для економіки, добробуту і здоров'я людей, особливо в царині попередження витрат на ліквідацію наслідків катастроф природного характеру. Тоді як планування таких заходів як природоорієнтовані рішення, відповідно до вищезазначених критеріїв, дозволяє показати економічні та соціальні переваги, стимулювати залучення та виділення фінансування для їхнього втілення.

ПРИРОДООРІЄНТОВАНЕ МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Враховуючи зміст поняття «природоорієнтовані рішення» та визнання на міжнародному рівні їх потенціалу для досягнення кліматичних цілей, цілей сталого розвитку і збереження біорізноманіття, а також виклики пов'язані з агресією росії проти України, перед нами постає питання про те які зміни потрібно здійснити на найвищому політичному рівні в Україні для успішного впровадження природоорієнтованих рішень в лісовому, водному та аграрному секторах, на етапі відновлення та з урахуванням подальшого розвитку країни в умовах зміни клімату.

Для пошуку відповіді на це питання створено дискусійну платформу, що об'єднує представників влади, науковців, громадських організацій та бізнесу і сформульовано бачення розвитку України з урахуванням зміни клімату.

«У 2100 році Україна процвітаюча, дружня до природи, вуглецево-нейтральна, стійка до зміни клімату, де природні ресурси використовуються у збалансований спосіб, зберігаються та відновлюються.»

Можливі шляхи досягнення візії розглянуті крізь призму лісового, водного та аграрного секторів на семінарах та тематичних робочих групах, що дозволило сформулювати рекомендації для впровадження природоорієнтованих рішень.

INSURE | Запровадження природоорієнтованих рішень у Порядок денний реформ в Україні

Основні висновки

- ▶ Вода – природний ресурс, який ми споживаємо щодня і використовуємо в усіх галузях економіки.
- ▶ Стан водних і водно-болотних екосистем є критичним: забруднення, антропогенна евтрофікація, замулення, пересихання річок, торфові пожежі є пересічними явищами в Україні.
- ▶ Водні екосистеми є одними з найуразливіших до змін клімату, що водночас впливає на інші екосистеми та сектори економіки, водну та продовольчу безпеку.
- ▶ Водно-болотні угіддя поглинають і накопичують вуглецю до 55 разів швидше за тропічні ліси.
- ▶ Кожен гектар водно-болотних угідь поглинає до 14,2 млн літрів паводкової води, допомагаючи зменшувати масштаби повеней, стримувати та послаблювати посухи.
- ▶ Воєнні дії внаслідок російської агресії призвели до погіршення стану водних ресурсів: забруднення, пошкодження інфраструктури гідропоруд та гідрооб'єктів і безпосередні втрати води.
- ▶ Заходи повинні бути спрямовані на відновлення водних екосистем (якість середовища, структуру оселищ та біорізноманіття) та пов'язаних з ними екосистемних послуг.
- ▶ Природоорієнтовані рішення здатні впоратися з переважною більшістю проблем, пов'язаних із водою, але їхнє впровадження потребує крос-секторального підходу, інституційної та фінансової підтримки.

ПЕРЕДУМОВИ

Водні об'єкти України вкривають 4,0% від загальної території держави. У 2020 році забрано 9,6 куб. км прісної води (90% з поверхневих водних об'єктів, 10% з підземних джерел) і основними споживачами водних ресурсів є промисловість та сільське господарство. Надмірна експлуатація водних ресурсів спричиняє падіння рівня води та призводить до пожеж на сільськогосподарських угіддях та до деградації природних екосистем.

Проблема забруднення води існувала ще до війни. Остання загострила ситуацію руйнуванням критичної інфраструктури централізованого водопостачання та водовідведення міст, протипаводкових

споруд, а також меліоративної інфраструктури. Наслідки воєнних дій подекуди створили кризові ситуації з доступом населення до питної води та водозабезпечення – через війну понад 6 мільйонів українців не мають зовсім або мають обмежений доступ до чистої води.

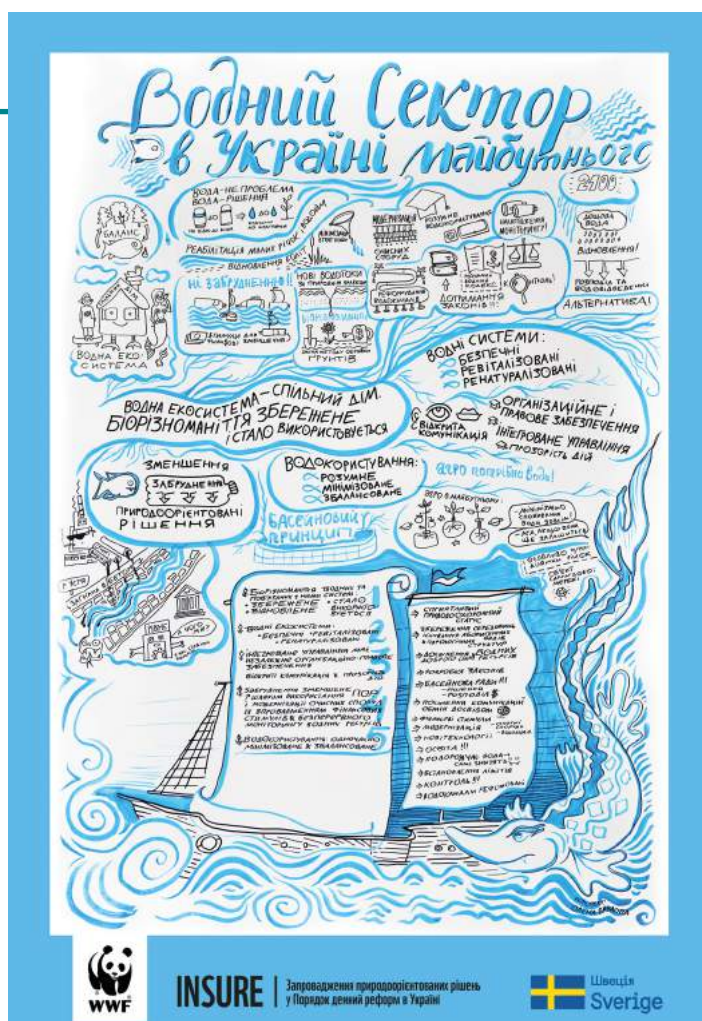
Водний кодекс України та природоохоронне законодавство містять низку норм спрямованих на збереження водності річок і охорони їх від забруднення, серед яких є заходи, що можуть трактуватися як природоорієнтовані: обмеження у використанні земель в межах водоохоронних зон, впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території водозбору, здійснення

агролісомеліоративних протиерозійних заходів. В Україні розпочато впровадження інтегрованого підходу до управління водними ресурсами відповідно до Водної рамкової директиви ЄС, який ґрунтується на принципах басейнового управління, збалансованості інтересів водокористувачів, досягнення доброго екологічного стану вод, запобігання загрозам водним екосистемам, запобігання

виникненню загроз для водних екосистем, запобігання надзвичайним ситуаціям, сплати за користування водними ресурсами та принципі “забруднювач платить”. Серед останніх кроків, здійснених Україною, варто відзначити Дорожню карту ренатуралізації водотоків на наступні 10 років, яка містить три основні блоки: законодавство, впровадження та публічно-промоційну діяльність.

ВОДНИЙ СЕКТОР В УКРАЇНІ МАЙБУТЬОГО

Учасники національного полілогу сформували бачення водного сектору України майбутнього:

«Водні екосистеми й пов’язане з ними біорізноманіття збережені, відновлені, стало використовуються через впровадження інтегрованого басейнового принципу управління, застосування фінансових інструментів та природоорієнтованих рішень для досягнення доброго екологічного стану вод і оптимізації водокористування.»

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ В УПРАВЛІННІ ВОДНИМИ ЕКОСИСТЕМАМИ – ВОДНА І ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ ВПЛИВУ СТИХІЙНИХ ЛИХ

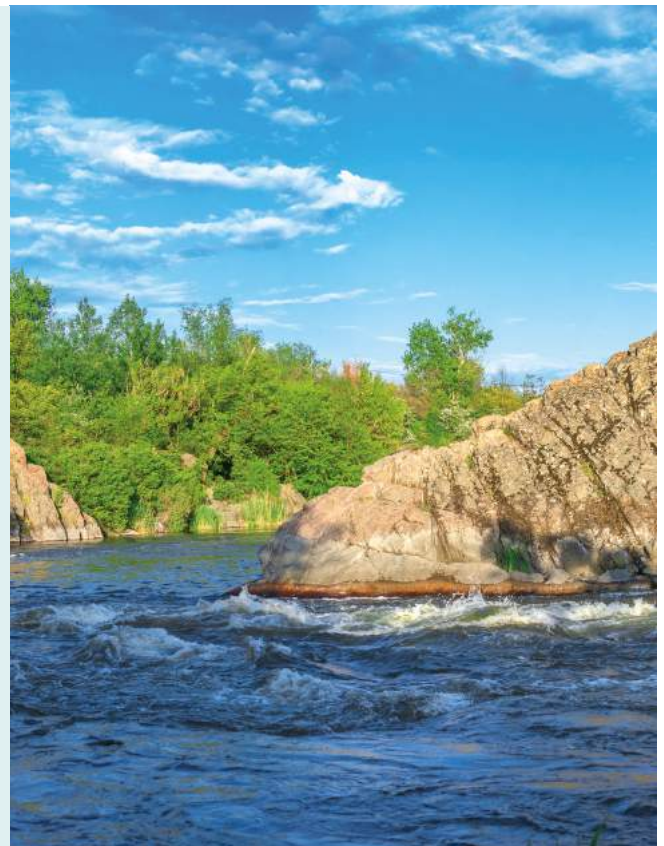
ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВПОРЯДКУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ТА ВИТОКІВ РІЧОК

Водність малої річки збільшується від 15 до 25 куб. м на добу у результаті відновлення джерел і їх витоків¹.

Водний кодекс України визначає джерела як об'єкти водного фонду, проте не конкретизує їх ролі та ролі витоків річок для забезпечення водності річок. Окремі положення законодавства згадують джерела для питних чи лікувальних вод, використання яких є традиційною практикою для України. Але через відсутність узгодженої та зрозумілої

для пересічного громадянина термінології, незавершеність формування державного кадастру водних об'єктів, витoki річок та джерела прісної води часто залишаються неідентифіковані, розорюються, засмічуються і зникають. Проте упорядкування джерел віднесено до природоохоронних заходів і, зазвичай, щороку близько 100 джерел впорядковується місцевими органами влади та ентузіастами. Отже, для збереження місць, де “народжуються” річки, потрібно:

- ▶ занести відомості про всі джерела і витoki річок до державного водного кадастру, у тому числі тих, які не є джерелами питної чи лікувальних вод;
- ▶ включити до планів управління річковими басейнами заходи із забезпечення відновлення та збереження всіх джерел і витоків річок басейну;
- ▶ ініціювати зміни до Водного кодексу України щодо збільшення розмірів встановлених водоохоронних зон (насамперед, прибережних захисних смуг) та посилення обмежень господарювання в них для збереження джерел та витоків річок;
- ▶ створити фінансові механізми для забезпечення збереження джерел та витоків річок на рівні громад.

¹Офіційна сторінка Регіонального офісу водних ресурсів у Тернопільській області
<https://www.facebook.com/vodgosp.te.ua/photos/a.606735009741505/965499513865051/?type=3>

ВІДНОВЛЕННЯ ЗАПЛАВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Непорушена заплава – запорука “здоров’я” (природного функціонування) річки та необхідна умова досягнення доброго екологічного стану вод.

Водний кодекс України відносить до заплавної території земель прибережні території, що можуть бути затоплені чи підтоплені під час повені (паводка), але містить чіткі вимоги лише стосовно збереження заплави малих річок.

- ▶ врахувати розташування та особливості функціонування заплави у документах стратегічного і просторового планування громад, в земельній та містобудівній документації та програмах, пов’язаних з управлінням повенями;
- ▶ забезпечити дотримання вимог законодавства в частині заборони розорювання заплави малих річок та

Збереження заплави середніх та великих річок може бути втілене через дотримання режиму водоохоронних зон та імплементації планів управління річковими басейнами. Інтенсивне освоєння річкових долин та водозборів здебільшого не дозволяє виділити заплаву повністю у водоохоронну зону і часто стає на перепоні виділення навіть значно вузких прибережних захисних смуг, де режим охорони суворіший. Для збереження заплави необхідно:

застосування на них засобів хімізації, і поширити дію цієї норми закону на заплави середніх річок;

- ▶ у планах управління річковими басейнами передбачити природоорієнтовані рішення спрямовані на відновлення та збереження природних комплексів заплави та встановити порядок користування ними.

ВІДНОВЛЕННЯ І ЗАХИСТ ПРИБЕРЕЖНИХ ЗАХИСНИХ СМУГ

Виділені прибережні захисні смуги вздовж річок, озер, водосховищ, водоохоронних зон та морів, захищають їх від забруднення та засмічення і зберігають якість води. Ширина таких зон коливається від 25 метрів уздовж малих річок до 2 кілометрів уздовж морських узбереж. У цих зонах заборонено розорювання земель, а також садівництво та городництво, зберігання та

використання пестицидів і добрив, будівництво, у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів і стоянок, улаштування сміттєзвалищ, випалювання сухої рослинності. Але на практиці прибережні зони рідко мають потрібну ширину, і контроль за забороненою діяльністю відсутній. Таким чином, щоб прибережні зони могли надавати свої послуги, необхідно:

- ▶ зобов’язати профільні організації чи місцеві органи влади винести межі прибережних смуг в натуру на місцевості та занести відомості про них і обмеження щодо їх використання до Державного земельного кадастру України та земельнопорядної документації громад і приватних власників;
- ▶ внести зміни до національного законодавства стосовно збільшення ширини прибережних захисних смуг та її диференційованого визначення для забезпечення виконання прибережними

природними комплексами функцій захисту водних екосистем від впливу антропогенної діяльності, що здійснюється на суміжних земельних ділянках і посилюється з кожним роком;

- ▶ організувати ефективний контроль за дотриманням вимог щодо використання та охорони прибережних захисних смуг, а також належний моніторинг динаміки змін їх стану та здійснити напрацювання відповідних рекомендацій щодо менеджменту таких територій.

РЕНАТУРАЛІЗАЦІЯ РІЧОК

За різними даними Україні налічується від 25 000 до 63 197 річок². Точного переліку річок, які мають довжину менше ніж 10 км та площу водозбору менш як 10 кв км, не існує. А сучасну кількість річок, які мають площу водозбору від 10 кв км до 100 кв км необхідно уточнювати. При цьому мало які з цих річок не зазнали впливу і залишилися в природному стані. Більшість водотоків

України перейшли з категорії “річки” до категорії “істотно змінені масиви поверхневих вод”: були спрямлені, каналізовані, зарегульовані тощо. Наразі усвідомлення того, що річки можуть продукувати безліч екосистемних послуг, спонукає державу і громади шукати шляхи для збереження або відновлення їх природного стану. Для цього необхідно:

- ▶ впорядкувати та оновити відомості про річки України в Державному водному кадастрі та оновити чи створити у разі відсутності науково обґрунтовані Паспорти річок України;
- ▶ проводити науково обґрунтовані заходи з відновлення та підтримання гідрологічного режиму водотоків у спосіб, що сприятиме проходженню природних чи наближених до них процесів (забезпечення неперервності вільної течії річок для підтримки природних функцій водотоку і міграції водних організмів);
- ▶ відновлювати та охороняти природну складову біоти (рослинний і тваринний

- світ) як самих річок, так і заплав шляхом ренатуралізації;
- ▶ підвищити обізнаність осіб, які відповідальні за прийняття рішень, що мають вплив на довкілля, стосовно взаємозв'язку доброго стану річок та сталого економічного розвитку, особливо в енергетичному та аграрному секторах;
- ▶ включити природоорієнтовані заходи щодо річок у стратегічні документи різного рівня і плани управління річковими басейнами та розробити державні, місцеві та інвестиційні програми для забезпечення відповідного фінансування.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОБВОДНЕННЯ ТОРФОВИЩ

Нині в Україні площа вироблених торфовищ становить близько 100 тисяч гектарів, а торфових згарищ — приблизно 3 тисячі гектарів.³ 71% торфоболотних ґрунтів зосереджено на Поліссі та у західному регіоні України. Торфовища і заболочені землі традиційно мають велике значення для збереження біорізноманіття, є місцями зростання та збору диких ягід та лікарських рослин, слугують пасовищами та сіножатями. Але найголовніша функція торфовищ і заболочених земель полягає у накопиченні води та її повільному випусканню у посушливі періоди. Завдяки великій спроможності зв'язувати та зберігати вуглець ці екосистеми

мінімізують ризик повеней і сприяють пом'якшенню наслідків зміни клімату. Країни ЄС поступово забороняють видобуток торфу та розробляють плани відновлення і збереження торфовищ, що узгоджується з резолюцією, прийнятою у 2019 році на 4-й сесії Асамблеї ООН з навколишнього середовища (UNEA) “Збереження та сталі управління торфовищами”. Натомість в Україні продовжується видобуток торфу та осушення торфовищ, що загрожує значними обсягами викидів парникових газів, обмілінням річок, знищенням рідкісних оселищ біоти та торф'яними пожежами. Аби зберегти торфовища і заболочені землі потрібно:

²Grebin, V.V. & Khilchevskiy, Valentyn. (2016). The retrospective analysis of the study on Ukrainian river network and implementation of the rivers typology of water bodies according to the EU Water framework Directive on the current phase / Ретроспективний аналіз досліджень річкової мережі України та застосування типології річок Водної рамкової директиви ЄС на сучасному етапі. HYDROLOGY, HYDROCHEMISTRY AND HYDROECOLOGY. 2 (41). 32-47.

³Проект постанови КМУ «Про особливості правового режиму використання земель під торфовищами та можливі види їх цільового призначення». <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=230df0df-b481-4c1a-b696-7d33b449cd03&title=ProektPostanoviKabinetuMinistrivUkrainiproOsoblivostiPravovogoRezhimuVikoristanniaZemelPidTorfovishchamiTaMozhliiviVidiYikhTsilovogoPriznachennia>

- ▶ узгодити поняття боліт, торфовищ та водно-болотних угідь для земельного, водного, лісового та агросектору та методології ідентифікації, утримання та догляду за даними природними об'єктами;
- ▶ забезпечити включення інформації про місце розташування боліт, торфовищ та водно-болотних угідь у документах стратегічного і просторового планування громад, у водно- та земельно-кадастровій та містобудівній документації;
- ▶ підвищувати рівень обізнаності щодо цінності боліт і торфовищ шляхом поширення інформації про особливості функціонування цих екосистем;
- ▶ розробити фінансово-економічні інструменти з урахуванням механізмів вуглецевих ринків та механізми підтримки розвитку місцевих громад, надходження у бюджет яких на 50 і більше відсотків залежить від функціонування торфовидобувної галузі.

НАСКРІЗНІ СЕКТОРАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- ▶ Розробити понятійно-категорійний апарат, інструменти, вимоги та стандарти для впровадження природоорієнтованих рішень в управління водними ресурсами.
- ▶ Адаптувати вітчизняне законодавство для пріоритетності впровадження природоорієнтованих рішень (наприклад басейновий підхід управління водними ресурсами здійснювати зокрема через впровадження природоорієнтованих рішень).
- ▶ Напрацювати переконливу аргументацію щодо економічної, соціальної та екологічної вигоди від впровадження природоорієнтованих рішень у водному секторі.
- ▶ Формувати позитивне сприйняття водних об'єктів та пов'язаних з ними явищ через популяризацію, збільшення обізнаності суспільства, зокрема щодо природоорієнтованих рішень.
- ▶ Проводити освітні та просвітницькі заходи для громад, працівників сфери водного господарства, державних службовців та розробити відповідний курс для студентів у рамках фахової підготовки гідрогеологів, гідрологів, екологів, інженерів, інженерних геологів тощо.
- ▶ Розробити та застосовувати фінансові механізми для стимулювання власників земель для впровадження природоорієнтованих рішень у водному секторі та заохочувати впровадження природоорієнтованих практик, таких як відновлення джерел, витоків річок.
- ▶ Басейновий підхід управління водними ресурсами здійснювати зокрема через впровадження природоорієнтованих рішень.
- ▶ Посилити контроль за веденням кадастру водних ресурсів та створити умови для наповнення його актуальною інформацією.

Основні висновки

- ▶ Ліси України нерівномірно поширені й займають всього 15,9% площі країни.
- ▶ У 2020 році українські ліси вловили 30 Мт CO₂e (10% валових викидів парникових газів країни). Створення нових стійких до кліматичних змін лісів на площі 166,6 тис. га у рамках програми Президента “Зелена країна” дозволить за період до 2030 року поглинути близько 226 тис. тонн, а до 2050 року – 2570 тис. тонн вуглецю.
- ▶ Природоорієнтовані рішення зі збереження самосійних лісів, полезахисних лісових смуг, заплавних лісів потребують міжсекторальної взаємодії та є інструментом виконання зобов'язання України до 2030 року зупинити процес втрати лісового покриву.
- ▶ 30% площі лісів пошкоджені бойовими діями, 50% лісів штучно створені, переважно монокультурні і вразливі до зміни клімату, лісових пожеж, вражень хворобами та шкідниками, тому потребують сталого лісоуправління й відновлення з урахуванням адаптації до прогнозованих наслідків зміни клімату.
- ▶ Розширення сприятливих для збереження біорізноманіття практик ведення лісового господарства, наприклад, наближеного до природи лісівництва як природоорієнтованого рішення, здатне забезпечити збільшення кількості та покращення якості лісового покриву на десятиліття вперед.

ПЕРЕДУМОВИ

Ліси України займають 9,6 млн га, понад 80% яких - у державної власності й 38% з них — експлуатаційні ліси. Лісовий сектор створює близько 1% ВВП України та забезпечує робочі місця для 68 тисяч українців безпосередньо у лісовій галузі та лісозаготівлі. Видове різноманіття представлене лише 30 лісоутворюючими видами дерев, серед яких домінують сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця, однак значна частка монокультур знижує загальну стійкість українських лісів до змін клімату, лісових пожеж, хвороб та шкідників.

Війна безпосередньо вплинула як на 3 млн га лісових екосистеми (30% площі лісів), так і на кадрове забезпечення лісової галузі, де залучені переважно чоловіки. Перед лісовою галуззю постали нові виклики щодо управління забрудненими боєприпасами лісами, забезпечення енергетичних потреб, завершення Національної інвентаризації лісів.

Держава стратегія управління лісами України до 2035 року визначає цілі з підвищення рівня абсорбції парникових газів лісами України до 75,6 млн тонн CO₂-еквіваленту шляхом запровадження сталого управління лісовими ресурсами, підвищення лісистості до 18%, переходу до наближених до природи методів лісівництва. Лісовий кодекс України та природоохоронне законодавство містить низку норм, спрямованих на організацію ведення сталого лісового господарства та лісомеліоративних заходів однаково корисних як лісовим, так і водним та агроекосистемам.

ЛІСОВИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ МАЙБУТНЬОГО

У рамках національного полілогу, підтриманого проектом INSURE, представники органів влади, громадськості та експертної спільноти прийшли до наступного бачення збалансованого лісового сектору України майбутнього.

“Інтегроване ландшафтне управління в лісовому, водному та агросекторах, що досягається шляхом застосування кращих практик наближеного до природи лісівництва та розширеного відтворення лісів, у т.ч. агролісівництва. Втілення інтеграції підтримується новою економічною моделлю, що заснована на екосистемних послугах. Рішення у лісовому секторі приймаються із пріоритетом збереження біорізноманіття, і діяльність супроводжується прозорою системою моніторингу зі зворотнім зв'язком.”

Наразі це бачення набуло нового значення та отримало перспективи для впровадження через масштабування природоорієнтованих рішень як у лісовому секторі, так і “лісових природоорієнтованих рішень” у водному та аграрному секторах, що визначається їх доступністю та сталістю на протигагу від інженерно-технічних рішень, які потребують значних інвестицій та постійних енергозатрат.

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ЛІСІВ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ

НАБЛИЖЕНЕ ДО ПРИРОДИ ЛІСІВНИЦТВО

Нульові втрати лісового покриву забезпечують наближені до природи методи лісівництва, які Державна стратегія управління лісами України до 2035 року визначає як методи ефективного управління та адаптації лісів до зміни клімату завдяки вибірковій системі рубок, інтенсивному

накопиченню вуглецю у фітомасі та у мінімально порушених лісових ґрунтах. Результати запровадження таких методів вже можна побачити на дослідних ділянках у Карпатському регіоні. Для поширення практики застосування наближеного до природи лісівництва необхідно:

- ▶ стимулювати розвиток синергії науки й практики у веденні наближеного до природи лісівництва, ширше інтегрувати у програми професійної освіти та підвищення кваліфікації працівників галузі;
- ▶ удосконалити нормативно правову базу для переходу на ведення наближеного до природи лісівництва, врегулювати формування мішаних та різновікових лісів із використанням стійких до кліматичних

змін неінвазійних видів, поступову відмову від суцільних рубок, технічне переоснащення насамперед державних лісгосподарських підприємств та відповідної дорожньої інфраструктури;

- ▶ ліси в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України є пріоритетними для впровадження методів наближеного до природи лісівництва.

ЗАПЛАВНІ ТА ЗАБОЛОЧЕНІ ЛІСИ

Удвічі більше вуглецю зв'язують заплавні ліси порівняно із суходільними лісами разом з надземною фітомасою та особливо в ґрунті. В Україні площа заплавних лісів становить близько 600 тис. га, а заболочених - орієнтовно 550 тис. га, однак підхід до

ведення господарських заходів у них частково визначений лише у Водному кодексі України та підзаконних нормативно-правових актах стосовно рубок та ведення лісового господарства. Для збереження заплавних та заболочених лісів необхідно:

- ▶ узгодити вимоги лісового, водного та земельного законодавства України стосовно впровадження відповідних режимів господарювання у заплавних лісах та перезволожених лісах;
- ▶ виокремити заплавні та перезволожені ліси до категорій захисних лісів або лісів

природоохоронного призначення, а також забезпечити диференційоване управління ними з максимальним обмеженням господарської діяльності або оптимізацією господарської діяльності там, де неможливо запровадити обмеження.

ПРАЛІСИ ТА ІНШІ СТАРОВІКОВІ ЛІСИ

1000 км² пралісів та інших старовікових лісів зберігають депонований вуглець і генетичне різноманіття. Збереження пралісів в Україні закріплене на рівні законодавства і вже близько 70000 га отримали статус

пралісів, квазіпралісів та природних лісів. Проте належний природоохоронний статус отримали не всі ділянки та для їх успішного збереження потрібно:

- ▶ для ідентифікованих пралісів та інших старовікових лісів забезпечити встановлення відповідного режиму охорони шляхом зміни категорії лісу і виділення особливо охоронних лісових ділянок, а також надання цим територіям статусу пралісових пам'яток природи або включення до заповідних зон природних чи біосферних заповідників та національних природних парків;
- ▶ завершити ідентифікацію та картування пралісів та інших старовікових лісів, узгодити з матеріалами лісовпорядкування та забезпечити від призначення господарських заходів;
- ▶ запровадити моніторинг із відповідним фінансуванням для вивчення механізмів адаптації природних лісів до зміни клімату для застосування цих знань у господарських лісах.

САМОСІЙНІ ЛІСИ

0,4-1,8 млн тонн CO₂-еквіваленту щорічно можуть поглинути 200 тисяч га самосійних та необлікованих лісів. Нещодавно зміни у законодавстві визначили механізм збереження самосійних лісів із подальшим веденням лісового господарства на цих

територіях і запроваджена можливість для держави викупати самосійні ліси. Збереження самосійних лісів (окрім лісів інвазивних видів) важлива, але складна справа і для цього потрібно:

- ▶ проводити просвітницьку роботу з громадами, користувачами та власниками земельних ділянок, на яких знаходяться самосійні ліси;
- ▶ розробити фінансові інструменти та податкові стимули для збереження самосійних лісів;
- ▶ передати самосійні ліси на землях сільськогосподарського призначення державної власності в постійне користування державним лісгосподарським підприємствам;
- ▶ спростити та урізноманітнити можливості для розробки матеріалів лісовпорядкування для недержавних лісів.

ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ

166,6 тис. га розширеного відтворення лісів у період осені 2021 р. - весни 2024 р. у рамках Президентської програми “Зелена країна” створюють потенціал для відновлення лісових ландшафтів як нового підходу, що передбачає відновлення функціональності, стійкості ландшафтів шляхом як масивного, так і мозаїчного збільшення лісових площ й перекликається із завданнями Державної стратегії управління лісами України до 2035 року. Довгостроковий процес відновлення екологічної функціональності та підвищення добробуту людей на знеліснених і деградованих лісових ландшафтах, зосереджуючись на ландшафті, відновлюючи функціональність екосистеми та створюючи численні переваги, відновленню лісових ландшафтів як природоорієнтоване рішення, сприятиме:

- ▶ міжсекторальна взаємодія та узгодження заходів щодо відновлення лісових ландшафтів з урахуванням сталого використання земельних, водних та інших природних ресурсів з метою досягнення збільшення лісистості до рівня 18%;
- ▶ оновлення чинних Правил відтворення лісів із зазначенням переліку інвазійних видів деревних рослин, що є заборонені для використання під час відтворення лісів;
- ▶ залучення громад до збереження самосійних й заплавних лісів, лісомеліоративних, агролісівничих систем тощо та включення їх у просторові плани розвитку;
- ▶ запровадження механізмів стимулювання розширеного відтворення лісів приватними власниками земель.

НАСКРІЗНІ СЕКТОРАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Лісовий сектор потребує:

- ▶ увести поняття природоорієнтованих рішень у Лісову стратегію України та інтегрувати положення щодо застосування цих рішень у лісову політику України, де адаптація до змін клімату та використання кращих практик ведення лісового господарства (зокрема, наближеного до природи лісівництва) визначали б пріоритети у прийнятті рішень;
 - ▶ привести нормативну базу України у відповідність до Лісової стратегії, яку періодично оновлювати відповідно до вимог ЄС та узгодити усі дії щодо управління лісовою галуззю з її цілями;
 - ▶ оновити план дій на виконання Лісової стратегії та привести у відповідність до потреб повоєнного відновлення із застосування природоорієнтованих рішень;
 - ▶ забезпечити системний та повний збір даних та на їх основі наукове обґрунтування необхідності або недопустимості застосування природоорієнтованих рішень
- для попередження чи ліквідації наслідків катастроф природного та техногенного характеру у лісовому та дотичних секторах;
 - ▶ узгодити впровадження лісових природоорієнтованих рішень в агро- та водному секторах та в межах територіальних громад шляхом розробки відповідних підзаконних актів;
 - ▶ інтеграцію в освітні програми підготовки та перепідготовки кадрів для лісової галузі та держслужбовців (зокрема, представників громад) сучасних підходів до ведення лісового господарства з урахуванням змін клімату, в т.ч. природоорієнтованих рішень;
 - ▶ ознайомлення суспільства у доступній формі зі здобутками лісової науки та практики, зокрема стосовно імплементації природоорієнтованих рішень, що дозволить сформувати можливості для розвитку стійкої лісової біоекономіки як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках.

Основні висновки

- ▶ Трансформація аграрного сектору є критично важливою для забезпечення продовольчої безпеки, пом'якшення наслідків та адаптації до зміни клімату і збереження біорізноманіття України.
- ▶ Фінансові стимули мають бути направлені на заохочення фермерів застосовувати ресурсозберігаючі та інші агроекологічні практики, що допоможе зберегти доходи і перейти на більш сталі та дружні до природи методи виробництва.
- ▶ Повернення природи в агроландшафти - відновлення степів, лісів, водно-болотних угідь, у першу чергу на пошкоджених війною, деградованих чи малопродуктивних землях - сприятиме не лише відновленню біорізноманіття, а й сталому розвитку сільського господарства та продовольчій безпеці через збереження родючості ґрунтів та адаптації до зміни клімату.
- ▶ Вуглецеве землеробство (особливо для відновлення еродованих ґрунтів) має значний потенціал для декарбонізації галузі та покращення стану ґрунтів. Останнє підвищить врожайність, за різними оцінками, до 10%.
- ▶ Розвиток системи полезахисних лісосмуг та новітніх методів агролісівництва, які інтегрують дерева в поля чи пасовища (алейне землеробство, лісо-пасовищні системи), забезпечить не лише охорону ґрунтів, пом'якшення та адаптацію до зміни клімату, але й додатковий дохід.

ПЕРЕДУМОВИ

Сільське господарство є важливим і для економіки України, і для глобальних продовольчих систем, оскільки Україна входить до топ-5 світових експортерів пшениці, кукурудзи, ячменю та соняшникової олії. Водночас агросектор в Україні відповідальний за 99 млн тонн CO₂-екв. (близько третини від загальних викидів парникових газів). Основними джерелами є втрати органічного вуглецю ґрунтами орних земель та викиди оксиду азоту (I). Висока продуктивність та вищі за середні показники врожайності були досягнуті за рахунок природи України: площа орних земель складає 56% суходолу України⁴ і має тенденцію до зростання, що призводить до втрати територій, багатих на біорізноманіття. Площа еродованих ґрунтів на орних землях за різними оцінками - від 20% до 40%, а нелегальне використання пестицидів складає приблизно 25%⁵ ринку в той час як

використання добрив на гектар зросло в п'ять разів за останні 20 років⁶.

Війна серйозно порушила ланцюги постачання та виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, призвела до втрати агроугідь та їх забруднення мінами, нерозірваними снарядами та токсичними речовинами. Зміна клімату продовжує впливати на виробників: підвищення температури повітря та зменшення вологості у ґрунті, екстремальна спека та посухи все частіше стають причиною обмеження у використанні водних ресурсів та втрати врожаю. Повернення до старої моделі агровиробництва з високим рівнем застосуванням агрохімікатів, монокультурним вирощуванням, незбалансованими практиками обробки ґрунту і розоренням все більших площ не допоможе ні забезпечити населення України та світу здоровою їжею, ні розв'язати проблеми зміни клімату та втрати біорізноманіття.

⁴Періодична доповідь про стан ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення України за результатами X (2011-2015 рр.) туру агрохімічного обстеження земель, Державна установа "Інститут охорони ґрунтів України", 2020

⁵Fake pesticides, real problems: addressing Ukraine's illegal and counterfeit pesticides problem, United Nations Environmental Program (UNEP), 21 December 2018

⁶BCG analysis. Source: [World Food and Agriculture: Statistical Yearbook 2021](#), Food and Agriculture Organization (FAO), 2021

Забезпечення сталого “кліматично розумного” сільськогосподарського виробництва визначено як шлях досягнення цілей Національної економічної стратегії на період до 2030 року, відповідні підходи згадуються в інших стратегічних документах стосовно екологічної політики, боротьби з деградацією земель та опустелюванням, охорони земель, клімату та земельного законодавстві. Однак, реальне впровадження дружніх до природи практик буде залежати від прийняття відповідних програм та фінансової підтримки. Наприклад,

План відновлення, представлений в Лугано в липні 2022 року, декларує сталість одним із семи принципів відновлення, однак в с/г пакеті лише 4% від усіх коштів направлені на «зелений перехід». Аналіз Плану відновлення та законодавства в агросфері свідчить про домінування вузькоорієнтованого бачення агропродовольчого сектору як джерела економічного зростання, а не як діяльності для забезпечення людей здоровою і поживною їжею та достойним існуванням в гармонії з природою.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В УКРАЇНІ МАЙБУТНЬОГО

В рамках проєкту INSURE, представники органів виконавчої влади, громадськості, бізнесу та експертної спільноти прийшли до наступного бачення агропродовольчого сектору України майбутнього:

“Агроландшафт України, наближений до природи, - зі збалансованим співвідношенням сільськогосподарських угідь, лісів, лісосмуг, степів та інших природних елементів. Такий баланс досягається застосуванням природоорієнтованих практик, екологічно свідомим споживанням та ефективною співпрацею держави, громад та бізнесу, науки та освіти. Агропродовольчий сектор є загалом кліматично-нейтральним, де обсяги викидів не перевищують обсягів поглинання. Існує дієва архітектура кліматичного самоврядування та побудовано стійкі ланцюги постачання з міцними зв'язками між елементами.”

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ СТІЙКОГО АГРОВИРОБНИЦТВА, ВУГЛЕЦЕВО-НЕЙТРАЛЬНОГО МАЙБУТНЬОГО ТА ВІДНОВЛЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

ВУГЛЕЦЕВЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО

До 6,6 млн тонн зв'язування CO₂-екв. вуглецю на рік⁷ за рахунок відновлення сильно або середньо еродованих ґрунтів за допомогою практик управління накопиченням вуглецю. Збільшення обсягів поглинання й утримання вуглецю шляхом застосування кращих практик ведення сільського господарства, адаптованих до зміни клімату, згадуються в Плані заходів з реалізації Оновленого Національно визначеного внеску України до Паризької угоди до 2030 року. Однак, ці практики можуть не лише допомогти с/г адаптуватися до зміни клімату, але й скоротити викиди парникових газів та досягти вуглецевої нейтральності, якщо запровадити механізм вуглецевого фермерства, а також дати можливість фермеру отримати гроші внаслідок продажу вуглецевих одиниць. Для цього потрібно:

- ▶ розробити національний механізм підтримки вуглецевого фермерства (наприклад, у рамках системи державної підтримки сільського господарства або діяльності спеціального кліматичного фонду);
- ▶ забезпечити доступ до існуючих міжнародних механізмів добровільних проєктів скорочення викидів парникових газів;
- ▶ розглянути можливості підтримки вуглецевого фермерства в рамках міжнародної співпраці відповідно до ринкових механізмів статті 6 Паризької угоди;
- ▶ розробити керівництво щодо моніторингу, звітності та верифікації скорочень викидів парникових газів у сільському господарстві, зокрема методології оцінки поглинання та викидів вуглецю ґрунтами;
- ▶ прийняти національну програму з охорони родючості ґрунтів, створити ефективну та прозору систему моніторингу і контролю стану та якості ґрунтів та забезпечити доступність даних.

⁷Achasova, Alla, Andrii Achasov, Ganna Titenko, and Vladimir Krivtsov. "Some Approaches to Measuring Soil's Carbon Sequestration Potential in Ukraine." In Proceedings of the 5th International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence, 40–50. Kryvyi Rih, Ukraine: SCITEPRESS - Science and Technology Publications, 2022. <https://doi.org/10.5220/0011341000003350>.

РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧІ ТА ІНШІ АГРОЕКОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ

Додаткове вловлювання до 2,4-7,5 млн тонн вуглецю на рік⁸, якщо застосовувати такі практики хоча б на 30% сільськогосподарських угідь. Практики ресурсозберігаючого обробітку земель згадуються в Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та Плані заходів з реалізації Оновленого Національно визначеного внеску України до

Паризької угоди до 2030 року, однак План в основному, як і в попередні роки, передбачає забезпечення товаровиробників вітчизняною технікою, а не прямі субсидії фермерам для переходу на природоорієнтовані практики незалежно від походження обладнання. Для досягнення широкомасштабного застосування ресурсозберігаючих практик потрібно:

- ▶ переорієнтувати наявне державне субсидювання на підтримку впровадження ресурсозберігаючих та агроекологічних практик (як одних із пріоритетів);
- ▶ встановити правила кредитування сільськогосподарського бізнесу з урахуванням оцінки соціальних та екологічних ризиків, пов'язаних з виробництвом та підвищити страхові тарифи для підприємств з високим ступенем ризику;
- ▶ використати пільги в системі оподаткування для заохочення виробників екологічно чистих і екологічно безпечних продуктів;
- ▶ затвердити перелік ресурсозберігаючих та інших агроекологічних практик (напр., покривні культури, сівозміна, мінімальний обробіток ґрунту, мульчування, компостування) та створити ефективний механізм моніторингу їх впровадження;
- ▶ створити умови для реалізації та споживання екологічно чистих і екологічно безпечних продуктів через підвищення обізнаності щодо вигод сталого споживання, встановлення правил для зелених державних закупівель, підтримку розвитку місцевого виробництва та ринків.

ПОВЕРНЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРИРОДИ В АГРОЛАНДШАФТИ ТА РЕВАЙЛДИНГ

До 50 тис. га пошкоджених в результаті війни агроугідь, а також інші техногенно забруднені, деградовані та малопродуктивні землі (~ 0,6 млн га) можуть бути використані для відновлення природи, що може сприяти секвестрації близько **1 млн т CO₂-екв. вуглецю на рік**. Згідно з Концепцією Загальнодержавної

цільової програми використання та охорони земель, рівень розораності території країни потрібно знизити до 44% шляхом вилучення деградованих, малопродуктивних земель та техногенно забруднених земель⁹. Для досягнення оптимального співвідношення земельних угідь та отримання додаткових вигод від відновлення природи потрібно:

⁸На основі середнього показника секвестрації в 0,25–0,78 тонни вуглецю на 1 га на рік для ресурсозберігаючого землеробства, розрахованого організацією Project Drawdown, та площі орних земель в Україні

⁹Концепція Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, схвалена розпорядженням КМУ від 19.01.2022 р. № 70-р

- ▶ встановити ціль виділення до 10% с/г угідь під природні та напівприродні екосистеми (смуги різнотрав'я, лісосмуги, живоплоти, водно-болотні, лучні та степові ділянки та ін.) та запровадити інтегрований ландшафтний підхід до просторового планування розвитку територій;
- ▶ провести оцінку стану земель, де виділити деградовані, забруднені чи малопродуктивні землі, оцінити економічні, соціальні, екологічні, культурні вигоди (екосистемні послуги) від відновлених екосистем для створення широкомасштабних проєктів із ревайлдингу та передбачити такі проєкти через розроблення схем управління землями та технічно-економічного обґрунтування охорони земель органами місцевого самоврядування;
- ▶ створити фінансові механізми компенсації, зокрема землевласникам/землекористувачам, через карбонові кредити, плату за екосистемні послуги, пільгове оподаткування, субсидювання чи можливості приваблення прямих інвестицій;
- ▶ забезпечити збереження самосійних лісів, полезахисних лісосмуг, прибережно-захисних смуг, луків та природно кормових угідь завдяки запровадженню належного контролю за дотриманням законодавства України і цілеспрямованої підтримки здійснення таких заходів.

АГРОЛІСІВНИЦТВО

474-869 тис. тонн вуглецю на рік¹⁰ за умови досягнення показника в 790 тис. га площі полезахисних лісосмуг. У 2020 році були прийняті правила утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях

сільськогосподарського призначення, які дозволяють фермерам та місцевим громадам створювати та доглядати за лісосмугами. Разом з тим, для успішного збереження існуючих лісосмуг та подальшого розвитку агролісівництва необхідно:

- ▶ забезпечити подальший науково обґрунтований розвиток системи полезахисних лісосмуг для досягнення площі у 790 тис. га до 2030 року (поточна ситуація щодо площі лісосмуг - 350-440 тис. га);
- ▶ сприяти застосуванню нових та малопоширених в Україні агролісівничих практик (алеїне землеробство, лісо-пасовищні системи, контурно-меліоративні системи);
- ▶ знизити рівень податкового навантаження на власників/користувачів земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які зайняті полезахисними лісосмугами та іншими агролісомеліоративними насадженнями та спростити механізм відведення земельних ділянок під такі насадження;
- ▶ ввести в законодавство України вимоги щодо захищеності полів лісовими насадженнями та забезпечити їх дотримання.

¹⁰Петрович О. З. Полезахисні лісосмуги в контексті впровадження концепції екосистемних послуг / О. З. Петрович // Екосистеми, їх оптимізація і охорона. - 2014. - Вип. 11. - С. 42-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecco_2014_11_6

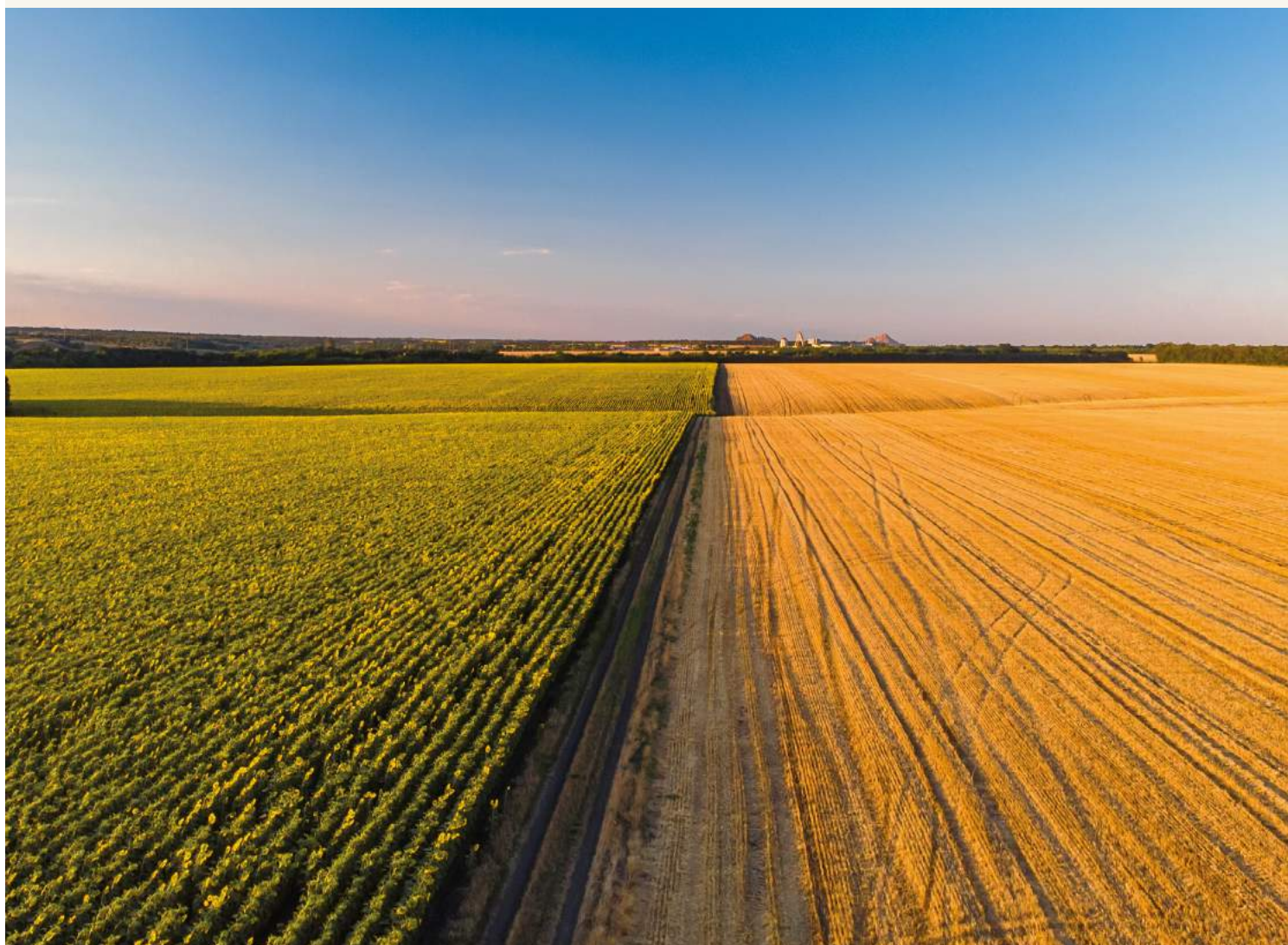
НАСКРІЗНІ СЕКТОРАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Освіта та промоція

- ▶ Доповнити на законодавчому рівні перелік соціально спрямованих дорадчих послуг (надаються за кошти бюджетів) консультаціями щодо природоорієнтованих рішень в агросфері, провести навчання надавачів дорадчих послуг та покращити доступність дорадчих послуг.
 - ▶ Розробити та затвердити освітні програми про природоорієнтовані рішення, ландшафтного планування, охорони та регулювання, кліматичні технології та дорадництво у сільському господарстві.
- ▶ Поширювати інформацію про природоорієнтовані рішення серед фермерів через фермерські школи, навчальні семінари, програми обміну, вебресурси та навчати фермерів користуватися цифровими технологіями та державними цифровими сервісами.

Партисипативність, прозорість, інклюзивність

- ▶ Формування агрополітики та планів для післявоєнного відновлення повинно відбуватися за реальної рівноправної участі всіх зацікавлених сторін - особливо, малих і середніх фермерів, власників особистих селянських господарств, молоді, жінок, громад, користувачів водними ресурсами.

ПОЛІТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Запровадити в екологічній політиці України поняття “природоорієнтовані рішення” та визначити концептуальні засади їх впровадження з урахуванням визначення, яке було затвердженого Резолюцією UNEP/EA.5/Res.5.

2. Розробити та внести зміни до національного законодавства (на рівні кодексів, законів та підзаконних актів) для забезпечення впровадження та реалізації природоорієнтованих рішень у всіх секторах економіки України з метою раціонального використання, охорони та відтворення довкілля, виконання природоохоронних вимог та досягнення Цілей сталого розвитку.

3. Розробити фінансово-кредитні механізми для стимулювання впровадження та поширення природоорієнтованих рішень на практиці, та інші інструменти, спрямовані на залучення інвестицій та забезпечення державної підтримки.

4. Розробити пакет законодавчих змін щодо запровадження карбонових сертифікатів, які б дозволяли сільгоспвиробникам та лісомисливським підприємствам отримувати кошти за рахунок застосування практик, спрямованих на управління та накопичення вуглецю.

5. Включити у відповідні стратегічні, програмні та планові документи національного, регіонального та місцевого рівнів положення стосовно необхідності впровадження природоорієнтованих рішень (як на концептуальному рівні, так і з зазначенням конкретних видів природоорієнтованих рішень).

6. Розробити стандарти, методичні рекомендації, інструкції, наукові настанови тощо для впровадження природоорієнтованих рішень у різних секторах економіки з урахуванням успішних практик та вимог національного й міжнародного природоохоронного законодавства.

7. Забезпечити здійснення моніторингу за станом довкілля та його складовими, а також за станом біорізноманіття, облік викидів парникових газів та поглинання вуглецю, оцінку екосистемних послуг як обов’язкову передумову для прийняття відповідних політичних і управлінських рішень та оцінки їх ефективності, у тому числі стосовно впровадження природоорієнтованих рішень та виконання природоохоронних заходів.

8. За допомогою різних інструментів підтримати здійснення наукових досліджень та забезпечити їх розвиток, а також впровадження міжнародних програм та проєктів стосовно природоорієнтованих рішень у різних кліматично-географічних зонах і ландшафтах України та секторах економіки.

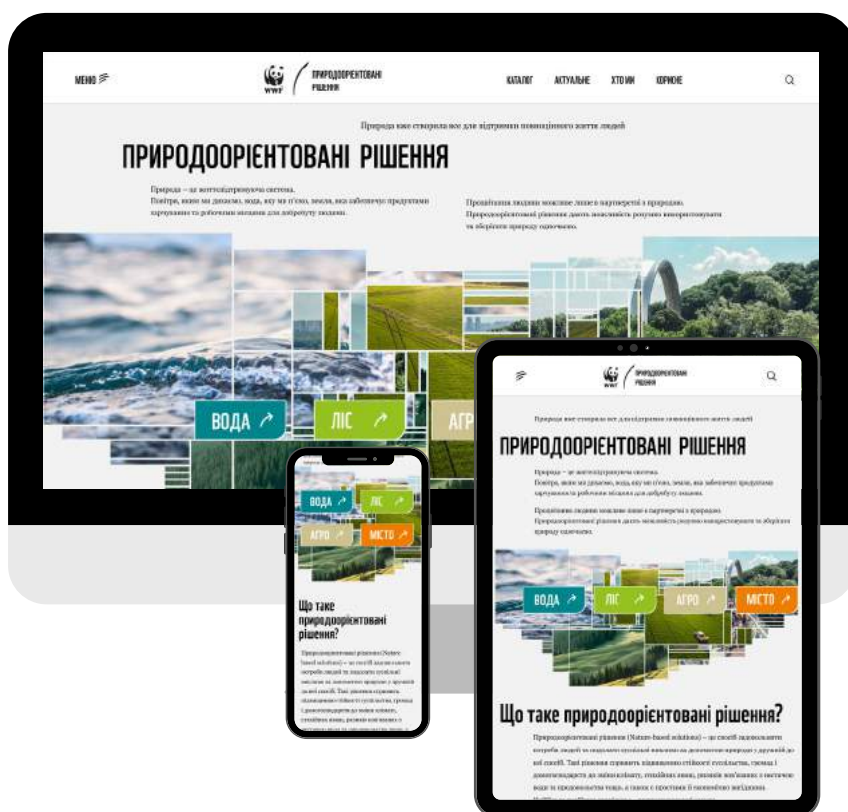
9. Забезпечити та здійснювати підвищення рівня професійних знань та загальної обізнаності щодо можливостей екосистемної адаптації до зміни клімату та впровадження природоорієнтованих рішень.

10. Сприяти створенню та підтримці діяльності існуючих громадських та професійних об’єднань, у фокусі діяльності яких - впровадження природоорієнтованих рішень.

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ

WWF-Україна запрошує дізнатися більше та поширити власний досвід стосовно природоорієнтованих рішень у лісовому, водному та аграрному господарствах та населених пунктах через онлайн Платформу nbs.wwf.ua

ОНЛАЙН ПЛАТФОРМА ПРИРОДООРІЄНТОВАНИХ РІШЕНЬ В ОСНОВНИХ СЕКТОРАХ:

Матеріал підготувала команда проєкту INSURE з урахуванням внеску експертів та представників ЦОВВ за фінансової підтримки Швеції.